

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A MAGYAR VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET
ÉBRESZTÉSÉRE KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

ALAPITOTTA: DR. BOROS GYÖRGY

KINEK SZOLGÁLJUNK ?

A nemzet az elmúlt hetekben nagy sorsfordulatot ért meg. Nem önelhárításhoz, hanem a végzet útja jelölte ki számára a legközelebbi jövőt. A fordulóig ölbetett karral szemlélte a szebb jövőért dülő világéget, pedig keze eddig a történelem során csak a kard markolatát ismerte. És tétlenségében sültgalambot lesett a levegőből, pedig történelme során száraz kenyerét is véren-vertéken maga szerezte. De tétlenségében társtalanul magára is maradt, réveteggé vált, bizonytalanságba süppedt, józan éleslátását veszítette. Nem tudta, kit, mit szolgáljon. Pedig nagy szolgálatok tornyosultak előtte, nagy kiállások váraozták rá. Köztük nem tudott eligazodni. Azt hitte, erőt elvesztett földjének visszaszerzésére kell tartalékolnia s közben nem látta meg vagy nem akarta látni, akora veszedelmek hömpölyögnek feléje, hogy azok a kezében a sorstól megtagyott földet is elragadják, házát is összedöntik, hitét és évezredek műveltségét is, nemzeti voltát is összetörik, megsemmisítik.

Ez a veszély előtt ránk nehezedett megmerevedés Európa népeinek túlnyomó részével közös. Nemcsak bennünket nem rázott fel a keleti vihar, hanem svéd, dán, holland, belga, francia, spanyol és a sok többi más nép is éppoly téttlen és tehetetlen nézett és néz az őket is éppoly mértékben fenyegető enyészettel szemben, mint mi. — Miért és miért? Miért nemzeti-etlenkedtek el ennyire a nemzetek? Miért istentelenedtek el ennyire a népek?

Nem volt és máig sincs a népek élete Isten parancsainak megfelelően berendezve. Nem a szeretet és megbecsülés jegyében felépült kölcsönös támogatáson és szomszédok összefogásán épült fel a nemzetek élete, hanem az irigységen, gyűlölködésen, egymás

KERESZTÉNYEK-E AZ UNITÁRIUSOK ?

Az unitáriusok megszokták, hogy a nagyvilág közvéleménye sok furcsaságot beszéljen róluk, részben kellő ismeret hiányában, részben elfogultságból, vagy az igazság elferdítése révén. Megszokták s nem vették sérelemnek, többek között Ravasz László református püspök újévi kijelentését sem, ami pedig rádióban hangzott el, azt t. i., hogy „az unitáriusok nem keresztények“. Jelen írást sem a sérelem hívta életre, ilyesmi hánytorgatására ma nincs időnk, hanem az az egyszerű szándék, amely az alapvető kérdésekben tisztán akar látni. Márpedig nem igen van alapvetőbb kérdés, mint annak eldöntése, hogy valóban keresztények-e az unitáriusok, vagy nem?!

Jól jegyezzük meg, hogy jelen esetben nem a magatartásunk, vagy cselekedeteink minéműségéről, hanem hitelveink lényegéről van szó. Nem az a kérdés tehát, hogy az élet különböző feladatainak megoldásában ki a keresztény vagy ki tesz hitet a keresztény közösség mellett, hanem, hogy mi a kereszténység lényege. Merthiszen ebből adódnak a keresztény felekezetek közötti eltérő különbségek.

A római katolikus és orthodox protestáns felekezetek a kereszténység lényegét a dogmákban látják, az unitáriusok a lélek szabad megnyilatkozásában, a dogmamentességben. A dogmatikus kereszténység egy történelmi folyamatnak az eredménye, amely kezdődik az írások szószertinti értelmezésével, tehát minden tudományos alapot nélkülöző magyarázatával, folytatódik és végződik a történelmi Jézus, „az emberfia“ Krisztussá, Istenné emelésével. Ha röviden szemügyre vesszük ezt a folyamatot, megállapíthatjuk a következőket: Az újtestamentumi iratok, amelyek Jézus halála után az első század vége és második közepe tájáig keletkeztek, akár írott forrásokra, akár szóbeli hagyományokra támaszkodva, nagyrésztben a kor hatása alá kerültek. Nem kivétel ez alól az első három evangélium sem, amely pedig a leghitelesebben tükrözi vissza a történelmi Jézus alakját. A kor hatására felette jellemző, hogy az evangéliumok Jézusát, aki egyébként telve volt derűs, optimista hittel és életérzéssel s akiből csak a kivételesen nagy megpróbáltatások váltottak ki némi szomorúságot, de elcsüggedést soha, az evangéliumok Jézusát senki sem látta nevetni. Nem, mert ez a Jézusarc akkor formálódott ki, amikor az első keresztényeknek üldözés és mártíromság volt osztályrészük. A negyedik evangélium írója Jézus személyét egy görög (hellén) bölcséleti gondolattal a „logos“ vagy „ige-tan“-nal keveri össze. Pál apostol irásaiban az ő rabbinikus, talmudista felfogása és a különböző nemkeresztény (pogány) elemek vegyülnek. A XVI. század nyelvén szólva, „így homályosul el az igaz tudomány“. Így alakult ki egy szinkretizált, kevert anyag azokból a különböző lelki élményekből és külső hatásokból, amelyeket az írók Jézusról vallottak, vagy elképzelték. A dogmatikus kereszténység ezt a másodkézből szerzett, kevert anyagot vette alapul, nem a Jézus tanítását, hanem a Jézusról szóló tanításokat s alkotta meg a maga örökidőkresztelő hitfelfogását a kereszténység lényegéről. S amikor ezt tette, magára öltve a kizárólagosság mezt: a kijelentés egyedül érvényes és hiteles magyarázatát és csálhatatlanságot, leszögezte, hogy kereszténynek csak azt hajlandó elfogadni, aki az ő dogmáit feltétel nélkül vallja. Ez a doktrinér álláspont szólalt meg Ravasz püspök újévi prédikációjában is, aki csak a magasabású kereszténységet ismerte el kereszt-

kiforgatásán, trianonok keserűségén. Ennek a multnak, ennek a megtévedt életnek megrázó leckeóráit veszik ma a népek megdöbbenő magukramaradottságukban. Isten büntető ostora sújt végig Európán a keleti bolsevista veszedelemben, mert nem ismerték és nem gyakorolták az összefogó, a támogató kéz és váll nemes értelmét, az egymás törekvéseit megértő szeretet erejét.

Bennünket a sors kilendített ebből az átokfogta télen és tehetetlen állapotból. Odasegített, hogy önmagukra és Istenünkre találjunk.

Most a sorsforduló lehetővé tette, hogy a nemzet régi önmagához igazodjék, az eddig is magahúzta barázdájába álljon, a kaputörő Botondbárdját újra felragadja s hazájáért és Istenéért újra kiálljon a csatasíkra.

Mily szomorú nemzeti sors lett volna tétlenséggel az enyészet sírját megásni, dísztelenül, dicstelenül hullagödrökbe temetkezni s vele a jövő sinylődő nemzedékét, szegény magyar utódrendet még a feltámadás jogától és álmától is megfosztani. Mert, hogy akarhatnának azok az unokák húsvéti feltámadást megérni, kik nem nézhetnek hős nagyapák golgotás keresztjeire vissza, kiknek más örökség nem hagyott, mint az a szegénypir homlokukon, hogy nagyapáik tétlenségükkel elárulták a nemzetet, elárulták a nemzeti eszményt: a történeimét karddal a kezében író magyart?

Erős férfiakra, kiálló magyarokra van ma szükség, kiknek eszménye az oltárok áldozati tüze és a Hadak útjának fényben ragyogó csillagvilága, ezen keresztül a független, szabad nemzet s a csorbíthatatlan haza. Nem a mások kegyelméből, nem fizetségül alattomos viselkedésért, hanem a kardnak a jogán, önerőnkéből, önbecsülésünkéből, tőlünkfélségből, megbecsülésünkéből.

Kinek szolgáljunk hát, mit szolgáljunk hát?

Útmutatóul hangzik felénk a bibliai szó: „Adjátok meg a császárnak, a mi a császáré és Istennek, a mi az Istené”. — Ezt ma annál könnyebben tehetjük, mert egyszerre, egyszóval fizethetünk mindkétfelé. Az államfő ma a hazát képviseli és Isten is ma a hazát jelenti. Mindkettőnek a kard markolatán szoruló férfikarra, véráldozatra áhítozó férfilelkiségre van szüksége. De Isten a szeretetet is jelenti, Isten az összefogó támogatást is jelenti. Itthon egymással, odakinn pedig a sorsközösséget szenvedő népekkel fogjunk össze, hogy igazában, hogy sikerekben szolgálhassuk Istent és Hazát egyaránt.

A nehéz órák tanúsága legyen, összefogásunkkal, ne csak magunkat szolgáljuk, hanem Isten nevében egymást!

GELEI JÓZSEF.

ténynek. Mintha bizony a magyarság lényegét a politikai pártok határoznák meg.

A dogmamentes kereszténység, vagyis az unitarizmus a józan ész és a tudomány segítségével lehántotta a külső hatások burkolatát s a kereszténység lényegét Jézus tiszta tanításaiban; az ő két főparancsolatában, a szeretet törvényében, Istenországának magasztos gondolatában s a történeti Jézus személynében kereste és találta meg. Egy olyan vallás-erkölcsi világban, amelynek alaptörvénye a jézusi szeretet s eszménye az Istenországa. Hogy a fenti alapgondolatok keresztények-e s hogy az ezeket valló egyház beletartozik-e a keresztények közösségébe, azt azt hiszem nem kell bővebben fejtegetnem.

Az elmondottak után még csak egy dolog vár tisztázásra. És pedig az, hogy van-e a kereszténység fenti irányzatainak valamilyen közös alapja? Ha őszinték akarunk lenni, le kell szögeznünk, hogy hitelvi szempontból közös alapunk nincs. Az a folyamat, amely a történeti Jézust Krisztussá, Istenné emelte s következményeiben a Szentháromság teológiáját kitermelte, mély határvonalat húzott önmaga és az egy Istent valló kereszténység közé. Teológiai nyelven szólva az első kriszto-centrikus, Krisztus-központi, a második teocentrikus, Isten-központi lett. Középut nem áll fönn. Tévednek tehát azok, kik Jézust, mint örök eszményt Krisztusnak nevezik ki s ez által próbálják a mi kereszténységünket igazolni. Öntudatos unitárius ember tartózkodik az ilyen bártortalan félmegoldástól. A mi eszményképünk nem Krisztus, kít a teológiai spekuláció, a keresztény pragmatizmus s bizonyos misztikus lelki vágyak és bölcséleti irányzatok hívtak életre, hanem az Evangélium örök ember-ideálja: Jézus. A mi Istenünk egy Isten. A világvallások s így a Jézus vallása is eredeti, romlatlan mivoltunkban egy Istent vallók, mert az emberi léleknek és lelkiismeretnek ez felel meg a legjobban. A több istenhittel a lélek és lelkiismeret nem tudja mit kezdeni, úgy is csak egyhez fordul, egynek a szava szólal meg benne. Ortodox protestáns körökben őszinte nehézséget jelenthet az a törekvés, mely Krisztust és Istent egyszerre szeretné imádni. A gondolat mind jobban Krisztus felé hajlik s tapasztalni lehet, hogy Krisztus esetenként teljesen elhomályosítja, vagy háttérbe szorítja Isten jelentőségét, mert itt is áll az örök törvény: „nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni”. A minap egy intelligens katolikus asszonnyal beszélgettem, ki lelkendezve, ragyogó szemekkel mondotta el azt a boldog felfedezését, hogy ő tulajdonképpen unitárius. „Amióta megszűntek a közbenjárók, valami fenséges érzés uralkodik rajtam. Közel érzem magam, egészen közel Istenhez. Teljesen gyermeki viszonyban élek vele s úgy érzem, mintha évtizedek óta most érkeztem volna haza, ahol közelről megnyugtató, biztató szavakat hallok, mert nekem szól az Isten.” Jákób kútjánál is ehez hasonló dolog történt, amikor Jézus elmagyarázta az asszonynak, hogy „az Isten lélek”. Közel van hozzánk, személyesen a miénk, a lelkünkben és lelkiismeretünkben hordjuk jelenvalóságának szent stigmáját; miképpen Jézus, ki „egy volt az Atyával”.

Simén Dániel.

A háború réme, a bombatámadás veszedelme elől kolozsvári elemi iskolánk növendékei kidei egyházközségünkbe indulnak, hol tanítóik felügyelete mellett foglalkoznak s várják a jobb időket.

„EGY ISTENÜNK, EGY MAGYAR HAZÁNK“

Mi, unitáriusok, nem egy kétezeréves csoda visszajáró emlékét ünnepeljük minden tavasz húsvétjában. Nem egyszer és soha többé vissza nem térő élmény rabjaiként énekelünk zsoltárt. Vallásos meggyőződésünk lényege szerint a húsvét az emberi lélek törvényszerű megnyilatkozásának örök eredménye. Az emberi lélek hitünk szerint része az isteni léleknek s éppen azért, amikor teremtő perceit éli, amikor nagyon elmélyül, amikor fájdalomban, kínban, gondban erősen megfeszül, amikor forró élmények lázában ég, mindig nagy dolgokra képes. Amikor egyedül marad s minden eddigi reményét szétépik nehéz történések, amikor végképpen önmagára van utalva — akkor, abban a pillanatban termelődik ki isteni lényegének teremtő erőfeszítésére a győzelmes, a hegyeket mozgató, nehéz köveket elgördítő és megható hit. Ilyenkor láthatatlanul verejtékezik a lélek s vajudó kínjai nyomán friss lehetőség születik.

Így született meg a lélek legszomorúbb, legnehezebb óráiban, a veszteség, a gond és gyötrelmek körülményeiben az el nem pusztuló élet, az örökké megmaradó élet szent, tiszta hite.

Unitárius lelkünk erős hitével valljuk, hogy ilyen diadalmas húsvéti hit kitermelésére az isteni lélek tartalmával áldott emberi lélek minden körülmények között képes. Ha elég mélyen szántunk le s ha elég őszintén akarjuk önmagunk belső bizalmát segítségül venni, tudunk minden megpróbáló, súlyos és idegtépő időkben is diadalmas világnézettel előre nézni.

LEVÉL KOLOZSVÁRRÓL

Vaskos kötetben könnyebb volna kimerítően felelni e kérdésre, miért lettem unitárius, mint néhány rövid sorban. A legegyszerűbb két tényezőre vezethetném vissza megtérésem megváltó vajudásait és végső döntését.

Az egyik belső hatóerő volt, Istennek különös adomány: az igazságnak éhezése, szomjuhozása és a lelkiismereti szabadságnak békességéért tusakodó lélek nyugtalansága.

A másik indíték a rajtam kívül eső világból kapott élményekből származott. Ide tartoznék az unitárius és a római katolikus vallás rám gyakorolt hatása. Katolikus létemre a legelső istentiszteleti élményem a kisadorjáni haranglábás unitárius templomocskához fűződik. Protestáns bibliából olvastam fel néhai szintén unitárius nagyszüleimnek zsenge diákkoromtól. Az unitárius hitfelfogás lényegre tö-

rekvő erkölcsi tisztaságát hirdette édesanyám minden hitbéli állásfoglalása. Az unitárius vallásra térésem főoka mégis nem az unitárius részről szerzett vonzó élménysorozat volt, hanem mélyseges diákkori katolikus hitem. Furcsán hangzik, de az igazság szava kötelez állítanom, hogy a marosvásárhelyi róm. kat. főgimnázium hajdani „kis szentjét“ a gyulafehérvári székesegyház zsolozsmája s a máramarosszigeti szerzetesi kolostor boldog magánya s a budapesti egyetem róm. kat. hittudományi kara győzte meg az unitárius hit evangéliumi igazságáról. Tiszta lelkiismerettel állíthatom, hogy semmiféle egyéb emberi érzés nem játszott szerepet kilépésem ill. áttérésem elhatározásában, mint az a tény, hogy a katolikus vallás hittételeiről sem a kat. hittudósok, sem a kegyelmi eszközök négyévi tusakodás után sem bírtak meggyőzni. A dogmák bilincsei közül és a hitellenség örvényéből egyedül az unitárius evangélium örömezenele tudott kiszabadítani és elvezetni az egy igaz Istennel való közvetlen kapcsolat boldogító állapotához.

Gazdag egyházból szegény egyházbá kerültem, de mint róm. kat. szegénygazdag voltam, mint unitárius viszont gazdag szegény lettem, mert a szabadság a legnagyobb gazdagsága az emberi létnek.

VÖRÖS ISTVÁN,
főgimn. tanár.

V I T É Z E I N K

Vitéz Homoki Lajos füzeggyarmati egyházközségünk évenként át buzgó presbitere, 1942 óta gondnoka. A világháborúban az első mozgósítás óta részt vett. Az orosz fronton, Szanownál, mint huszárszakaszvezető, vitéz magatartásával megfordította a csata sorsát, s felettesei a kisezűst vitézségi érdemmel tüntették ki. Később a román fronton is harcolt, s közben két ízben is kórházba került. Magyarország Kormányzója 1934. jún. 3-án a bu-

dapesti Vérmezőn sajátkezűleg avatta a Vitézi Rend tagjai közé.

Egyházközsége és a polgári község életében kora ifjúságától kezdve résztvett; édesapja, néhai Homoki F. Lajos háza udvarán az eperfa alatt tartotta 1902 nyarán Füzeggyarmaton az első unitárius istentiszteletet. Tagja Füzeggyarmat község képviselőtestületének és Békés vármegye törvényhatósági bizottságának.

Jó gazda, saját birtokán mintagazdaságot folytat. Isten áldása kísérje családi életében is.

Dr. vitéz Gyulay Tibor, a budapesti kereskedelmi- és iparkamara főtítkára, az 1914—18-as világháborút végigküzdötte. Az orosz hadsereg elleni harcok folyamán a posierzi, ranczei, valamint a Ranczétól délkeletre fekvő tüzelőállásokban mint zászlós szakaszparancsnok, majd később mint felderítő-tiszt személyes vitézségével, leleményességével, körültekintő és példás magatartásával igazi hősnak bizonyult és több magas kitüntetésben részesült.

A magyar közélet egyik kiemelkedő személyisége, az ipari és kereskedelmi ügyekben szak tekintély, felsőházi tag, különböző magyar kereskedelmi és közgazdasági egyesületek vezető tagja. Ösrégi székely unitárius család sarja, buzgó és áldozatkész egyházi ember, az Egyházi Főtanács és az Egyházi Képviselő Tanács tagja.

Magyar és unitárius munkásságát kísérje Isten áldása!

SZÉKELYUDVARHELY

Ebben a városban az unitárius egyházközség, az áldott emlékű Kisgyörgy Sándor lelkész gondozásával, mint a kénosiak társegyháza, csak 1872-ben alakult meg. Igaz, hogy vannak adataink, amelyek azt bizonyítják, hogy János Zsigmond és David Ferenc idejében itt önálló egyházközség volt s a várbeli templom az unitáriusoké volt. De a történelem vihara, amely végig száguldott az unitáriusok fölött, megsemmisítette az egyházközséget és a keresztényetlen türelmetlenség bezáratta a templomot, hogy csak hosszú századok után induljon ismét virágzásnak.

Ez a virágzás a múlt század második felében kezdődött. Nagyszellemű vezetők, áldozatos és munkás férfiak és nők buzgósága folytán 1905-ben önálló egyházközséggé alakult. A jólelkű adakozók adományaikkal az újonnan megalakult egyházközség segítségére siettek. Elsőnek Boér Imréné és Bodrogi

A kultúrház felszentelési ünnepsége alkalmával.

Áronné jelentkeztek és selyemkendőket, úrvacsorai poharat ajándékoztak, az ők példáját követte Tóth Ferenc nyug. kántor-tanító és neje, akik ottani házukat hagyták az egyházközségnek. Ilyen lelkes segítség mellett az új egyházközség papi lakást vásárolt és 1908-ban felszentelte gyönyörű templomát, Vári Albert lelkész vezetése mellett. A lelki és anyagi építés nem szűnt meg az első világháború nehéz éveiben sem. 1919-ben Bakocziné Killyéni Erzsébet igazgatásával az egyházközség polgári iskolát állított fel a magyar nemzeti művelődés szolgálatára. Sajnos azonban, megfelelő helyiség hiányában az iskola csak pár évig működhetett.

Középiskolás leányok, kik nek számára otthon kellene.

A mostani lelkész: Sigmond József a lelkési pontosság és lelkiismeretesség mintaképe. Nemcsak, Isten után meggyarapodott, egyházközségét vezet példaadóan, hanem számos és távoleső szórványait is mintaszerűen irányítja. Pedig magában az egyházközségben is ugyancsak van munka bőven: sok tanuló jár itten a különböző iskolákban s gondoskodni kell, hogy az itteni gyülekezettel ők is megtalálják a lelkikapcsolatot; iparostanulókat, cselédleányokat, katonákat, betegeket, foglyokat kell lelki gondozásban részesíteni, oktatni, tanácsokkal ellátni. Ennek a nagy munkának az elvégzése egy lelkésznek minden idejét és energiáját igénybe veszi és bizony szükségessé teszi egy másodlelkész kinevezését. De az egyházközség rendbehozta az egyházi épületeket, fűtésre és világításra rendezte be a templomot, temetőhelyet vásárolt és 1937-ben jólberendezett és felszerelt kultúrházat építtetett, ahol most szép építő munka folyik. Ebben az építő munkában a lelkésznek segítségére van a nőszövetség, amely a Tiszteles Asszony vezetésével minden egyházi és társadalmi munkából kivieszi a részét. Most, amint már egyik előző számunkban ismertettük, éppen egy unitárius leányotthon felépítésében fáradoznak. Szükségesnek tartanak egy unitárius fiúpolgári iskola felállítását is. Továbbá szükségesnek tartanak egy tanoncotthon létesítését, amely az iparos és kereskedőtársadalom kinevelése által erősítené az egyházat. Olyan tervek ezek, amelyek az egész egyházat örömmel töltik el.

SZÓRVÁNYAINKBA ÜZENÜNK

KI VAGY TE?

Istenünk! Mindenható Atyánk! E megszentelő áhitatban vérted fel szívünket fénylő láncszemekkel, reménnyel, mélységes hittel és megbocsájtó szeretettel. Árvaságunkban Te légy őrizőnk és megtartónk. Ámen.

Az időben a zsidók papokat és levitákat küldöttek Jeruzsálemből Jézushoz, hogy megkérdezzék: Ki vagy Te?

... Ma csaknem minden embernek van névjegye, hogy vele kilétét az érdeklődőnek tudomására hozza. De biztosabb volna az emberekkel való tárgyalás és együttélés, valamint a bánásmód, ha olyan névjegyek volnának forgalomba, amelyekről sokkal fontosabb tájékoztatást lehetne leolvasni, t. i. azt, hogy mennyit ér az illető a legéletbevágóbb kérdésekben, mennyire felel meg legfontosabb élethivatásának?

Ki vagy Te? milyen ismerősök is ezek az evangéliumból idézett szavak. Különösen ma, amikor minden embert igazságunk mérlegére helyezünk, s naponként megkérdezzük, ki vagy Te? hogy azután a kapott feleletekből véleményt, ítéletet mondjunk egymásról. Az írás szerint messze Kelet egvik hatalmas erdőrengetegében vezekelve élt egy remete. Egy napon fényes ruhájú katona állott meg előtte. — Ki vagy Te és miért tartózkodol az erdő rengetegében? kérdi a katona a remetét. — Szívesen felelek, azonban előbb szeretném hallani, hogy Te ki vagy? és mi idejöveteled oka? — Én a természet gyermeke vagyok. Élvezek, bolyongok. Keresem a vadat, hogy lelőjem. Ez az én boldogságom — mondotta a katona. — Én pedig, Isten embere vagyok. Keresem az Istent és kutatásomban semmi el nem térít útból. Ebben az egyszerű kis párbeszédben benne van a mai ember egész élete. Mert a mai evangélium feltett kérdése elsősorban azt kérdezi ki vagy Te? a természet gyermeke-e, akit rabul ejtett a modern világ anyagi világnézete, vagy Isten embere, aki felismerte önmagában az anyagnál sokkal többet érő lelket, mely Isten képmása bennünk. Azt a lelket, amelynek legszentebb igénye, hogy a Teremtő közelében éljen. Ki vagy Te? tudsz-e őszintén és tisztán lélekkel így felelni: Isten embere vagyok... Ma, amikor az anyag és a szellem, a mulandó javak vívják véres harcukat az örökkévaló értékkel senki sem lehet tétlen nézője, vagy semleges figyelője Isten országa szent ügyének. Ezért kérdi ma Tőled szórványban élő unitáriustól Isten, hogy ki vagy Te? Te, akit családdal az idegenség, árvaság és elhagyatottság szigetére sodort a háború vihara, ahol elszakadva régi ismerős arcoktól, ősi rögtől, megszentelt templomodtól, talán Te érezted e kérdésnek mély értelmét. Tudom már jó néhányszor szívednek szegezték ezt a hatalmas kérdést. Vajjon milyen volt feleleted? nem kellett-e lelked templomába könnyeket zokogj, mint egykor Péternek, amikor a kakas megszólalt.

Szórványba élő unitárius magyarok! hiszem, hogy Isten emberének vallottátok magatokat, de vajjon ez elég volt az őszinte vallomáshoz? Vajjon hozzá teszed-e azt is, hogy keresztény unitárius vagyok! vajjon lelkednek ezt az aranybetűkkel írt Istentől kapott névjegyét volt-e bátorságod az emberek előtt felmutatni? Szórványba tudom nagyon árva a sorsotok. Mindég számszerint ítélnék, néha jóindulattal, máskor meg gyűlölettel is. Innen üzenem, hogy Ti egy húszmillió unitárius lelkiközösségnek vagytok a tagjai, egy folyton terjedő és fejlődő egyháznak, amely Jézus hitével és magyar szívével építi a boldogabb jövődöt. Valljuk és ismerjük, hogy a kisebbségi sors nehéz sors. Nem könnyű ott igaznak lenni, ahol hamissággal és hazugsággal csapják be az emberek egymást. De ne feledjétek Pál apostol szavait: „Kis kovász az egész tésztát megkeleszti“. Né keseregj, ha látsz unitárius vallásukat elrejtő, megtagadó embereket. Csak Te töltsd be a kovász szerepét. Boldog ember az, aki a „szent kisebbséggel“ mer tartani és evangéliumi élete kovászként rejtőzködik el a világ a magyar jövődötől lisztjében“.

Testvérem, ki vagy Te? Tégy mindenkor bizonyosságot arról a vallásról, amely magyar földön, magyar mártir áldozatából nőtt ki Erdély bárázdáiból. Ehez a szent örökséghez megalkuvás nélkül ragaszkodj.

Árvaságotokban Jézus figyelmeztet: „Vigyázzatok és őrizzétek a farizeusok és saduceusok kovászájától. Ámen.

Izsák Vilmos.

BESZÉLGETER ANDRÁSSAL

En: Hát maga nem katona, András?

A.: Hadiüzemnél dolgozom s egyelőre itt fontosabb dolgom van. Ha hívnak megyek én, tiszteletes úr. Otthon Aranyosszéken hosszú esztendőnkön át mindig azt vártuk, hogy magyar katonák lehessünk.

En: Derék gondolkodás az ilyen. Tudom, hogy maga nem csinál kicsi dolgot sem a magyarságából, sem a vallásosságából s megérti, hogy ez a két drága emberi érték van veszedelemben.

A.: Hát én csak megértem, de vannak egynehányan, akik semmit sem törődnek az ilyen dolgokkal. Bár úgy vettem észre az utóbbi napokban, hogy sok munkástársamnak megváltozott a véleménye. Úgy van az tiszteletes úr, hogy a munkásember nem a nemzet ellen és a vallás ellen hadakozik, hanem türelmetlenül harcol azért, hogy a sorsa jobbra forduljon. Legyen több kenyere, jobb ruhája s élhessen emberibb életet.

En.: Én tökéletesen egyetértek minden munkással, már csak azért is, mert én is munkás vagyok. Tudja, András, nagyon helytelen társadalmi nevelés eredménye az, hogy bizonyos emberre teget munkásnak neveznek s a többit nem. A kézi munkás is, a szellemi munkás is munkás. Az előbbi a testi erejéből áldoz többet, az utóbbi a szellemi erejéből, de mindkettő dolgozik.

A.: Úgy mondta ezt valaki, Tiszteletes úr, hogy amelyik szellemi munkásnak a teste is nem fárad el a munkában az nem dolgozik elég lelkiismeretesen s amelyik testi munkásnak szellemi, lelki ereje nem verejtékezik, az csak időtöltő napszámos... A baj csak ott van, hogy bizony eleddig nem sokan törődtek azaz, hogy a testi munkás életérdekeit kellőleg méltányolják. Ezért van az, hogy a munkások egy része a Kárpátokon túlról várta sorsa jobbrafordulását.

En: Mit gondol, András, ha megtudják győzni az ellenkezőjéről a magyar dolgozó embereket, a testi és szellemi munkásokat, mit gondol lesz-e itt nemzet- és vallásellenes szervezkedés?

A.: Istenemre mondom, tiszteletes úr nem lesz. Én ismerem munkástársaimat. Tudom, hogy ők igazán ragaszkodnak minden drága értékhez s imádságos jó magyarok és hűséges, hős katonák lesznek ők, ha csak valami határozott jó szándékot fedeznek fel a nemzet vezetőiben irányukban...

En: Na, András, sajnálom, hogy ma nem beszélgettünk tovább a kérdésekről.

A.: Ma, ez a napnak a kérdése, Tiszteletes úr!

En: Isten áldja meg!

A.: Áldja meg az Isten, tiszteletes úr!

(18) —

EGYHÁZÉPÍTŐK

A nap sugarait a földre árasztja, hatásuk attól függ, hogy milyen szögben érik a földet. A szórványban élő unitáriusok, egyházunknak ilyen sugarai, ha öntudatosak, meleget és fényt árasztanak, ha pedig öntudatukat elvesztik, beleolvadnak, megsemmisülnek. Napról-napra, hála Istennek, találkozunk szórványainkban ilyen öntudatos unitáriusokkal, kik az évek hosszú során az

idegenben is ápták lelkükben és családjukban Dávid Ferenc tiszta hitét és a legelső alkalmas pillanatban sorompóba állnak és egyházunknak prófétái lesznek.

Egyházunknak ilyen kimagasló egyénisége dr. **Incze János** rettgei körörös, szórványgondnok és magas műveltségű felesége, kit ismert buzgósgáért a dési nőszövetség, elnöknőjének választott meg. Az újonnan megalakult dési egyházközségnek nem csak lelkiekben, hanem anyagiakban is erős támogatói, eddig mintegy 1000.— pengő értéket adományoztak: egy szép ezüst úrvacsorai serleget vettek, 10 drb. énekeskönyvet és a szórványalaphoz minden egyes családtagjuk 100—100 pengővel járult hozzá, összesen 400 pengővel.

Fáradhatatlan és évtizedes szórványmunkása Egyházunknak Szászrégenben **Bálint Endre** ottani szórványegyházközségünk gondnoka, egyházi főtanácsunknak évek óta buzgó és tevékeny tagja. A város társadalmi és gazdasági életében úgy a kisebbségi, mint a mostani időkben jelenős szerepet játszik. Több egyesületnek vezetőségi tagja, tekintélyes iparosegyletnek elnöke. Nem volt és nincs közéleti megmozdulás, melyben ő áldozatos lélekkel ne vállalna komoly szerepet. Ilyen munkásság mellett azonban elsődrendű egyházi kötelességének

tudta és ismerte a szászrégeni kicsiny unitárius község erőit egybegyűjteni s átmenteni jobb időkre. Gondnoka, lelkésze, egyházfia, prófétája volt ő az ottani unitáriusoknak s az ma is. S ezt a munkát úgy tudta végezni, hogy őt magát is, de híveit is, egyházközségét is megtartotta szeretetében

a szászrégeni társadalom. A szellem, amelyet munkált unitárius szellem, magyar szellem. Most a lelkéssel és az együttérző kis gyülekezettel együtt azon fáradozik, hogy templomot építsenek. A város vezetősége teljes megértéssel és jóindulattal támogatja ezt az unitárius törekvést.

Végh Benjámín árkosi unitárius lelkész afiát saját kérelmére Egyházi Főhatóságunk 1944. április 1-től nyugalomba bocsátotta. Munkásságáról külön közleményben fogunk megemlékezni, mivel az ő 40 évi munkássága az átlagos papimunkán jóval felülemelkedett s nemcsak egyházi, hanem társadalomgazdasági téren alapvető munkása volt az egyházközségnek s egyben a polgári községnek.

Utódjának kinevezését az egyházközség közgyűlése egyhangulag a főtiszteendő püspök úrra bízta, ki Darkó Béla fűzesgyarmati lelkészt már ki is nevezte, azonban a közbejött nehéz költözködési helyzet miatt bizonytalan időig halasztást szenved odaérkezése.

Bence Andrásné és néhai Bence András

Siménfalvi Sándor gondnok, unokát tartó menyé, felesége és fia társaságában

IGAZ CSELEKEDET

Két értékes alapítvány levelet kaptunk Homoródalmásról.

Az egyiket **Bence Andrásné**, szül. **Rigó Eszter** néhai férje emlékére teszi, amint az alapítvány levél mondja: „Boldogult férjem azon régi nevelésű emberek közé tartozott, akik nem elégedtek meg azzal, hogy hivatalosan az egyház tagjának számítottak, hanem az istentisztelet buzgó gyakorlásával, az egyházközség életében való tevékeny részvétellel, a keresztény felebaráti szeretet gyakorlásával igyekezett kimutatni vallásosságát.“ Továbbá „szerény alapítvánnyal azt szeretném elérni, hogy a jövő nemzedék lelkének is ezt a drága és soha el nem veszíthető kincset megszerezni és megtartani segítsem. Alapítványomat tehát azzal a céllal teszem le, hogy annak kamataiból a konfirmálás alkalmával az ifjú növendékek között énekeskönyv osztassék ki“. Az alapítvány összege 100 P.

A másik alapítványozó a homoródalmási egyházközség jelenlegi gondnoka, **Siménfalvi Sándor**, aki édesapja, néhai Siménfalvi Sándor, volt felsőrákosi lelkész emlékére 500 pengős alapítványt tesz. Amint mondja: „Amikor annyi sok helyen sajnálattal látom a köteles gyermeki tisztelet meglazulását, mindig jólesően emlékezem vissza néhai édesapám szigorú, de szerető arcára, s ha ma nem tudok réáborulni áldott kezére, megcsókolom így — legalább gondolatban — azt e csekély áldozatom útján. Mit tehetnék jobbat, ami az Ő áldott lelkét is megnyugtatja, mint ha azt az egyházat segíyem, amelynek nemcsak munkása volt életén keresztül, de áldott lelkű pásztorja is.“

Adjon Isten a nemes alapítványtevőknek ezerannyit és adja, hogy cselekedetük másoknak is buzdító példaként szolgáljon.

ÉLMÉNYEIM AZ ORGONA KÖRÜL

Élményeinket leggyakrabban foglalkozásunk köréből merítjük. Én a hangszerek királynéjának: az orgonának valék szerelmese. De a nóta szerint: „Minden igaz szerelemnek vége szokott lenni“. Amit igazán szeretünk, arról és azzal kapcsolatban szerzett élményeink sokáig élnek emlékezetünkben. Ime, egy pár élményem:

I.

Oltszögön — mint énekvezér — használhatatlan orgonát találtam. Hiába fújta ki belőle a port a „bénai“ „orgonaművész“, ott álltunk, hol a mádi zsidó. Egyik keblitanácsi gyűlésen kijelentettem: ha nem építtetnek új orgonát, otthagynom a régít falustól. (Tehettem, mert gazdag kérőim voltak.) Az atyafiak megökökintek az egyenes beszédűtől s menten elhatározták az új orgona építését. (Nem volt egy vasuk sem.) Gyújtás indult azonnal a Keblitanácsban. Tizenketten megajánlottunk 60 véka búzát. A további gyűjtést reám s a gondnokra ruházták. („Menjen a mester, ha orgona kell neki“!) A hívek megértették: „Nem indul meg a rektor ok nélkül“... A gyűjtőíven szaporodtak az aláírások. Nem volt özvegyasszony, sőt napszámos sem, ki legalább egy véka gabonát ne ajánlott volna. Keblem dagadt az eredménytől, hangulatom emelkedett az örömtől; madarat lehetett volna fogatni velem. — Kúrator úr — szóltam lelkesülten — a legjobb falatot hagyjuk „nyomtatni“. Úgy lett. Csak a gyűjtés végén, estefelé kopogtunk be a falu hatókrös, legnagyobb gazdájához: Szénásihoz. Kellő meg- és kikérdezés után neki „merészködtem bátorkodni“ s megkérdeztem: — Mit ajánl az orgonára Szénási bácsi? — *Sömmit* — volt a határozott felelet... Megtántorodtam. A kúrator is. Szerencsére összedőlünk s megtámasztottuk egymást. Hamarosan észretértem s odavágtam Szénásinak: *köszönöm*. Szénási vissza: *jószívvvel*... Az édesnek szánt, utolsó, „nyomtató“ falat megkeseredett. Egy éjszaka álmat bójtöltem miatta... Másnap az egész falu vigasztalt: „Hagyja el, rektor úr, az írás mondja: „*Könnyebb a tevének a tú fokán át-bújni, mint a gazdagnak mennyországba jutni.*“ Azért tervünk sikerült. Gyönyörű, nyolcváltozatú orgonát építtettünk. Építés közben, mikor a homlokzatsípkokat felrakta és hangolta a mester, Szénási is beoroszkodott a templomba s hallgatta az új sípok szólását. A többi, hét változat sípjai, sorjában, kirakva, ott feküdtek a padokon. Szénási megkérdezte az építőmestertől: — Hát ez a sok síp mire való? — Bétesszük az orgonába — feleli a mester. — Vigye haza innét, nekünk, ami ott van, bőven elég! — Kiednek tán' sok is, Szénási, mormolám magamban...

II.

Az ... másfalvi értékes, szép, nagy orgonának a szű kilikgászta a szélládáját s rosszul működött. Az egyházközség az építőmester mellé engem kért meg egy átalakító, kibővítő terv elkészítésére. A terv és kivitele nagyszerűen sikerült. Két játszóasztalos, pedálos orgonát építtettek, mely páratlan a vidéken. Azonban egy ósdi, de némelyek által megszokott „tremolo“ nevű változatot finom, vonószöngéjű változattal cseréltünk ki.

Mikor az orgona elkészült, azt kívánták, hogy: „Aki szülte a borjút, nyalja is meg“, minélfogva meghívtak a felülvizsgálásra, átvételre. Mivel részes voltam a létrehozásában, feszélyezett az egyedül való átvizsgálás, kértem, hívjanak mellém egy jobbnevű orgonistát. Egyik autótulajdonos barátomat hívták meg s autójában elindulánk, hogy a kitűzött időre ott lehessünk. „Ember tervez, Isten rendez“. Kevéssel a cél előtt a motor puffogni kezd s megáll. András bátyom, kit pár pillanattal előbb kerültünk el lovastól, szeke-restől, minket beérve, ostorával bésújt a „nyírfák“ közé s gúnyosan kiáltja: „Nye, kutyás, nye!“ s tovább karikázik. Kilépünk a gépből s kerülgetjük innét s túl. Nem láttam semmi hibát. Barátom kinyitja a motor lájbiját s megállapítja: kiégett a gyertya... Sebaj — mondom — ott a bolt, mást veszünk. Nem afféle gyertya — pajtás — sodronygyertya, amilyen nincs a patikában se. — S most mi lesz? Én viszem a motrot, vagy ő engem? Ne búsulj, a zsebem fenekén találtam egy tartalékgyertyát. Míg a régít le, az újat fölszerelte, egy órát késtünk a kitűzött időről. Hogy ezt az órát hol töltötték a meghívott atyafiak, nem tudtam, de gyanítottam, mert némelyeknek vérmes volt a szeme, mások kacskaringózták a lépést s többen igen hangosan beszéltek. Elindultam az orgonához. Azt hittem, mi vizsgálunk. Másképp történt. Egyik atyafi, fülem hallatára, pustogta a másikat: „Koma te, próbájjuk ki, melyik jobb orgonista?“... Leülök az orgonához, kezdem vizsgálni hangonként, összhangonként a változatokat, az egész művet. Mikor legjobban benne vagyok a munkában, a pustogó atyafi átlépi a türelem határát s hozzám szól: „Hadd lám', el tudná-e orgonálni“: „Tebened bízunk eleitől fogva“. Én játszotam simán, ők énekelték kacskaringózva, mint előbb a lépést. Még kaptam néhány feladatot, de látva, hogy otthon vagyok a mesterségemben, barátomnak estek: — Hát maga tudja-e, hogy „Az Úr bír az egész földdel?“... Barátom is állotta keményen a feladatot s mikor erről meggyőződtek, egyik vérmesszemű nekem agyarodik: — „Hát a „puffogató bakszus“ hol van?“ Igyekszem megmagyarázni, hogy idejétmúlt, orgonarontó, ósdi, rossz változat volt; szebbet, jobbat, finomabbat tettünk helyébe. Az atyafi azonban egyre jobban hangoztatta, sőt — az orrom körül hadonászva — követelte, hogy a „puffogató bakszust“ tüstént tegyünk vissza, mert: temetéskor mi „bőgeti“ az asszonyokat?... Én, a jól kisportolt lelkész háta mögé lépve, siettettem a lelkészi irodába való, csendes visszavonulást... Ott jegyzőkönyvezés közben barátom fülébe súgtam: „Az autót állítsd indulatba, a „puffogatóját“ hangold le s válaszd a rövidebb kiútat, hogy napnyugta előtt kisurranhassunk a faluból, különben azt hihetik: elloptuk a „puffogató bakszust“...“

III.

Melegvízen még a mult világháború előtt szép orgonát építtettek, melyet, annak idején én vizsgáltam felül s létrejöttét is én szorgalmaztam. Részben az első világháború, részben más okok alaposan megfosztották fémsípjaitól a kedves, új orgonát. A világháború után az újraépítők megint tőlem kértek tanácsot s mivel az bevállalt, a kijavított orgona átvételére meghívtak.

Bár közben más vidékre költöztem, az ilyen szerepre örömmel vállalkoztam. Mint zenekedvelő, örültem, ha valamelyik egyházközség régi, használhatatlan orgonáját újjal, jóval cserélhette ki s ebben az igyekezetben legalább tanácsal segítségére lehettem...

Mintegy harminc kilométer távolságról megérkezvén az egyházközségbe, a templomba igyekeztem, hol boldogan láttam, hogy a szétszedett orgona külsőleg megint olyan, mint a régi volt... Közben a lelkész gyűlést hívott s az orgona hangjára is sokan szalíngóztak a templomokba. Én munkámhoz láttam. Munka közben feltűnt, hogy egy bibircsókos fejű ember állandóan ott füttyög köztem és az építőmester között... Egyetlen műszerem, a fülem, megállapította: a hangolás tiszta, a hangerő egyenletes. Egyéb hiba nincs, csupán a pedál alsó, második hangja: a „d“ alig sistergő fűrrögő hangot ad. Kérem a mestert: mi okozza a fűrrögést? — Csekélység az egész — feleli. A nagy, fasíp ajakán gyártási hiba van. — Miért nem igazította meg? — A hiba teljes elosztására új sípot kellett volna, hogy készítsék, mire nem szerződtem, csupán a régi sípok beállítására, hangolására. Próbálja meg, sem az egyes változatokkal, sem az összművel nem hallszik a fűrrögés. Megpróbáltam, igaza volt. Látva a jóindulatú munkát, nem hasogattam a szórszálat. A templom

I M A

Én Istenem, oly csüggedetlen kereslek, vágyó végtelenben: a meg sem értett végtelenben: hadd tudnom bár a véghatáron, hol földi létem már-már lezárom, jól végezném-e rendelésed, mit homlokomra kezéd vésett? Vagy erőm gyáván megfutott s elásta a talentumot, mit bizva-bizott rám kegyelmed? Rossz sáfár voltam? Mit felelhet trónjáról a lelkek királya, ha kérdezni mer a föld paránya?

Végtelen lényed teljessége, a szeretetnek termő fénye há egy sugárkát rám bocsát, melyen szemem híven belát s mit tennem kell, megtudhatom: úgy azt teszem, azt akarom, mit Te akarsz, Mindenhatóm.

Jó Istenünk, Nagyláthatatlan, keressük csöndes áhítatban Szentségedet, ki mérhetetlen, Krisztus szerint a szeretetben: egy áldásnyit bár kegyelemből küldj mireánk e szeretetből, ha szörnyű is e korszak vétke, minket ne sújts, ne büntess érte, „Miatyánk, ki a mennyben vagy“.

ABRUDBANYAI ÖDÖN

megett emberekkel s közkívánatra elorgonáztam néhány szép dicséretünket, zsoltárunkat. Az emberek lelkesen énekeltek. Éneklés után a lelkész fölkerít, mondjak véleményt az újított orgonáról. Örömet fejeztem ki áldozatkész buzgóságukon, mellyel újra fölépítették a kellemes hangú, díszes orgonát, s lelki megnyugvással jelentettem ki, hogy az újraépítés nagyszerűen sikerült, minélfogva az orgona átvételét ajánlom. Erre a bibircsókos fejű, luciferképi atyafi, ki állandóan mellettem settenkedett, szavamba vág s gúnyosan kérdezi:

— Hát az a „p“ hang, „akit“ annyit vannyogtatt, jó-e?

Az akadémikuskodás meglepett, torkomon akadt a szó s ma sem tudom, mit feleltem volna, ha közbe nem jó a véletlen segítség... Egyik keblitanácsos észrevette zavaromat s odaszólt a bibircsókosnak:

— Fogd bé a szádat, te, mit szólsz ahhoz, amihez nem értesz?

A közbeszólás alatt megindult az eszem kereke, leakadt a torkomon felakadt szó s így szóltam pártfogómhoz:

— Hagyja, kérem, hogy beszélje ki magát, mert az a hang: a „p“, mit ökeme említett, nincs benne az orgonában...

Homoródszentpál, 1944. III. 28.

Pálffy Ákos

IZSÁK DOMOKOSNAK

*Szürke kis szántóvető volnál
Nem tudna rólad soha senki
Ha a dalt, a pacsirta dalát
Nem tudnád lelked húrján elsiratni.*

*Én itt fenn a Firtos ormán
Napjárta ködös szirtről nézlek
S meglátom mégis lelked arcán
Hogy benned élő tüzek égnek.*

*Te barázdában ekét tartasz
Imádkozva az égre nézel
S körülötted fű, fa, virág
s ezernyi madár énekel.*

*Én itt poros iratokból
Szegény, panaszos embereknek
Apró igazságot osztok
S a kedvem sokszor nem lelem.*

*Rózsák tövisek nélkül nem teremnek
Az élet mindig küzdelem,
De a magyar jövőendő útját
Mint te, én is egyengetem.*

*Szürke kis ember vagyok,
Barázdában egy szántóvető,
De kis szürke embereken
Épül a magyar jövőendő.*

*Szürke kis ember vagy Te is,
Rólad nem tudna soha senki,
De a dalt, pacsirták dalát
Szépen tudod eldalolni.*

DEAK ALBERT

GONDOLKOZZUNK RAJTA

Ma a hadijelentések a rádióhullám szárnyán pillanat alatt elérkeznek a hátmögötti terepekre. De a multban egészen más volt ekörül a helyzet!

Mikor a görög hadsereg Tróját ostromolta, tűzjelekkel tudósították az ottmaradottakat. Mikor tíz évi ostrom után Tróját bevették, szigetről-szigetre továbbított máglyatűzjelekkel továbbították a győzelem hírét. Ismeretes az a megtörtént „haditudósítás“, amelyet a Marathonnál partraszállt perzsákkal szemben aratott győzelemről egy távfutó vitt el Athénbe. „Örvendjete, polgárok, győztünk!“ kiáltotta a hírvívő s a következő pillanatban összerogyott a megerőltetéstől.

Nagy Sándor és Cézár hadi üzeneteit lovasok vitték hátra. Néha a kevésbé kényelmes téve-lovaglásra is sor került. A mongolok külön szteppellovakat idomítottak a hírvívésre. Ezek a paripák lovas nélkül száguldották át a nagy távolságokat, a hátukra kötött üzenetekkel. Még Nagy Frigyes korában is kizárólag lovasok közvetítették a hadijelentéseket s a futárok rendszerint az uralgó személyes adjutánsai voltak.

Nagy Frigyes használta először az ujságokat a hadijelentések továbbítására. Napoleon ezt a Moniteur című lapban már rendszeresítette. A lipcsei csatának a lefolyását Németországban a Vossichen Zeitungban adta hírül a német hadvezetőség. Mikor a táviratozást felfeltalálták, azonnal beállították a tudósítások szolgálatába. Vilmos császár a szedáni győzelmet már távirón jelentette 1870. szeptember elsején. Voltaképpen ezzel kezdődött meg a haditudósítási rendszeressége. De ekkor még nem adtak mindennap tudósításokat. A mindennapi tudósítás az első világháborúban jött divatba.

Az első magyar utazó, aki Észak-Amerikát beutazta, unitárius ember volt: Bölöni Farkas Sándor. Hazatérte után utazásáról érdekes könyvet adott ki, amelynek igen nagy hatása volt az 1848 előtti nemzeti irányban haladni akaró magyarság vezetőire. Még Széchenyi István is sokra becsülte ezt a könyvet és írójával is jó barátságban volt.

Az utolsó magyar tudós, aki a tudományoknak nemcsak egy ágában művelte ki magát, hanem az összes tudományokban jártas, azaz polihisztor volt, az unitárius Brassai Sámuel. A szegedi fogadalmi templomban felállították mindazon nagy magyaroknak szobrát, akiknek a magyarság megmaradásában, műveltségének terjesztésében nagy szerepük volt. Közöttük megtalálható a mi Brassai Bácsink szobra is.

Kevesen tudják, hogy a kolozsvári Unitárius Kollégium könyvtára egész Magyarország egyik legértékesebb és legnagyobb könyvgyűjteményét foglalja magában. Erdélyben, ideszámítva Dél-Erdélyt is, csak három van ennél nagyobb. Igen értékes, régi könyvek vannak itt összegyűjtve, néhány olyan is, amelyből alig 2—3 maradt meg. Kéziratgyűjteménye, különösen unitárius vonatkozásban, egyedülálló.

Az unitáriusok szellemi vezetésben a magyar történelemben mindig a kezdeményező szerepet játszották. Kevés számuk és szegénységük miatt később az anyagiakban és hívekben gazdagabb egyházak felülmúlták őket, de ez kultúrértékük nagyságából mitsem von le. Ők voltak, akik Erdélyben az első egyházi tudományos folyóiratot, a Keresztény Magvetőt megindították, ők voltak, akik az egyházi egyesületi élet fontosságát felismerték és megalakították a Dávid Ferenc Egyletet és ők voltak, akik a kisebbségi években a gazdasági élet nemzetmegtartó erejét felismerve megnyitották Székelykeresztúron az első gazdasági iskolát. Mindez azt bizonyítja, hogy az unitáriusok számukat jóval meghaladva, kivették részüket a magyar művelődés terjesztésében a magyar nép felvilágosításában. Már századokkal ezelőtt azzal vádolták, amit mi a legnagyobb dicsőretnek vehetünk, hogy az unitáriusok az egyszerű népet is megtanítják írni és olvasni és nekik iskolákat létesítenek.

Az angol üvegyipar alapjait magyar üvegesek vetették meg 1556-ban és ezért a worchester-stornbridgei dombot ma is Hungarian-Hillnek hívják.

A világ legnagyobb nyelvcsodájának, az 58 nyelven beszélő Mezzofanti biborosnak (1774—1849), véleménye szerint az összes élő nyelvek közül a magyar a legdallamosabb és verselés szempontjából a legfejlesztetesebb.

Brassóban 1546-ban előbb volt papirgyár, mint Angliában.

Jókai Mór regényei közül 32-öt fordítottak le angolra, 21-et franciára, több százat németre, ezenkívül több regénye jelent meg hét nyelven.

Petőfi versei közül sokat 34 nyelvre fordítottak le; japán, kínai, görög és szanszkritra is.

A magyar hadseregben már 1598-ban tudtak a holdfény segítségével tükrökkel táviratozni.

Az európai világrészen Budapesten építették az első földalatti vasutat és annak hatása alatt készültek az amerikai subwayk.

A szabadságharcban Bem mellett vitézül küzdő és a szabadságharc leverése után kivándorolt Czeucz János honvédtábornok szervezte meg az argentinai hadsereget. A magyar katona tudását mindenütt megbecsülik.

Vásárhelyi Pál kezdeményezésére magyar mérnökök vezetésével, magyar munkások építették a Vaskaput, mely lehetővé tette a román és szerb partok között a dunai hajózást a Fekete-tengerig.

A magyar nép hatalmas elődje a hún harcos nép volt. A húnoknak a harc örömet jelentett, mert a vitézség volt az egyetlen út, amely megbecsüléshez, méltósághoz, gazdagsághoz vezetett. Még a rabszolga is szabadságot és vagyont szerezhetett, ha ura mellett bátran verekedett.

Kedves Barátom!

Ahogy te írsz, úgy kellene gondolkozzék sok magyar unitárius ember. Ha te a vidéken találsz embereket, akik ma szörnyen el vannak keseredve, mit gondolsz, én városban nem talállok? Sokkal többet. Sokan egészen esztelenül zúgolódnak, vagy pedig igen is átlátszó, megfontolt szándékkal. Egyik kollégám mondta el, hogy egy unitárius fiatal íróval találkoztam, aki aggodalmas töprengések között tételődött, hogy miért is nem tudunk még legalább három hétig kitarítani, ennyi idő elég lett volna arra, hogy az oroszok felszabadítsanak? Úgynevezett népi író volt. Díjakat is osztottak már neki. Ugyanennek a kollégámnak viszont én mondtam el, hogy egy másik unitárius író azt fejtegette nekem, hogy ma a nép ösztönére kell figyelni, ez az irányadó és semmi más. A nép pedig nem akar harcot, tehát nem szabad katonát küldeni a Kárpátokra. Amikor elszörnyülködve azt kérdeztem tőle, hogy hát akkor mi lesz az országgal? Nem az ország, a magyarság a fontos! — jelentette ki ő határozottan! Igen, de — érveltem én — hogy képezed el Te azt, hogy a magyarság ország nélkül megmarad, hogy tudod te a levest csésze nélkül megenni. A leves a fontos — mondta ő, de magyarázatot arra, hogy miként tudnám értékelni a levest, amely semmibe sincs, — nem adott... Ő is úgynevezett népi író volt. Szörnyen el volt keseredve, hogy olyan intézkedések jöttek, melyek megállítják a jó kibontakozást. Én egyelőre nem tudom, hogy ők, a kultúra harcosai, mivel tudják alátámasztani ezt a felfogásukat, de azon már nem csodálkozom, hogy ilyen vezetőréteg kitermelése mellett szinte, szinte elnyelt a keleti veszedelem... Ezt a liberálistizmust azok vallhatják csupán, akik az unitárius vallásról hosszú vitákat tudnak rendezni, de akik komolyan nem élik át annak benső követelményeit. Ők a népi írók, akik írnak a népről, de egy-egy falusi irodalmi kiálláson túl soha nem voltak eleven életkapcsolatban a nép valóságos életével... Olyan népi írók ők, akik soha egy barázdányi ekét nem tartottak, akik legfeljebb egy délután pajkos társaságban szénát forgattak, de nem kapáltak, nem kaszáltak soha napszámba olyanokkal, akik

valóban méltók a nép elnevezésre... De hagyjuk ezt! Sok mindenre feleletet hoz a jövő.

Amennyire én tudom, eleddig unitárius életekben és vagyonokban kevés kár esett a kegyetlen angolszász légitámadások következtében. Reméljük, hogy a nagy béke után ilyenekről nem is kell majd beszámoljunk tengerentúli hitsorsosainknak. Különös ez barátom, hogy mennyire megharagudtak a négerpilótás angolszászok reánk magyarokra csak azért, mert mi nem akarunk bolsevizizálni, ragaszkodunk templomainkhoz, családi életünkhöz, gyermekeinkhez és ahhoz a sok nemzeti értékhez, melyet ezer esztendő drága küzdelme megteremtett. Amikor ezek védelmére határozottan síkraszálltunk, azonnal bombáztak bennünket. Vagy talán azért neheztelnek reánk, mert Isten választott népét kezdjük kiválogatni s őket csillaggal megjelölni?... Semmi gonoszat nem csinált velük eddig a nemzet. Minden ellenkező híreszteléssel szemben hirdetjük, hogy egyetlen magyarországi zsidónak sem történt eddig semmi baja. Egyetlen egyet meg nem vertek. Szeretnők azonban tudni azt, hogy ha Kelet felől érkeztek volna katonák, ha a Kárpátokon özönlött volna át az angolszászok szövetséges hordája — akkor is elmondhatnók ezt ezernyi magyar emberről? Meg vagyunk győződve arról, hogy négy heti orosz megszállás eredményeként a magyarok ezrei nem sárga csillagot viselnének, hanem vérrózsákat verejtékeznének s halálsápadt arccal, tarkólövessel feküdnének a földi láncák gödreiben, vagy erdélyi hegyek lábánál...

Kötelességed neked is, tanácsos társaidnak is, lelkészeinknek is, értelmes magyar népünk minden tagjának felhívni az ilyen veszedelmekre a figyelmet. Az végezz ma jó egyházi munkát, az jó kereszties lovag és öntudatos unitárius, aki határozottan örökösödik azon, hogy a nemzet egysége gondolkozását ne kezdje ki semmi hamis elmélet s aki dolgozik azon, hogy vallásunk és magyarságunk győzelmesen kerüljön ki ezekben a nehéz időkben... (is.)

TEOLÓGIAI AKADÉMIÁNK május 10-re levizsgáztatja hallgatóit. Az elmaradt elméleti oktatást pótlendő kötelezi az ifjakat, hogy lelkészeink mellett gyakorlati munkát végezzenek. Ezúton kérjük azon lelkészeinket, kik egy teológusnak kosztot, szállást, bizonyos javadalmazást tudnak adni, jelentsék a dékáni hivatalnak, hogy milyen időre és milyen feltételek mellett fogadnák el a segítséget.

TEPLOMI ÉNEKESKÖNYVÜNK új kiadásban megjelent és kapható a Sajtó és Iratterjesztő vállalatnál Kolozsvár, Kossuth Lajos-utca 9. Ára 6 pengő.

HÁTRALÉKAIDAT SZÍVESKEDJ RENDEZNI!

KONFIRMÁCIÓRA LEGKEDVESEBB ÉS LEGALKALMASABB AJÁNDEK dr. Boros György: Szívemet hozzád emelem című imakönyve. Ajánljuk a szülők figyelmébe, ára fűzött példányban 3 pengő, kötött példányban 6 pengő. Kapható a Sajtó és Iratterjesztőnél Kolozsvár, Kossuth Lajos-utca 9. Ugyancsak ott kapható: Abrudbányai—Ferencz: „Egy Istenünk, egy magyar hazánk” című hiterősítő könyv, mely ajándekozásra szintén alkalmas. Jobb minőségben 5 pengő, olcsóbb kiadásban 3 pengő. Több megrendelés esetén kedvezmény is jár.

NYUGTÁZÁS

Az Egylet pénztárába f. év március 12—április 15-ig az alábbi díjakat fizették be:

I. Alapító díjba: László Péter Medesér 10 P, Bajusz János Kolozsvár 7 P, dr. Papp Antalné Marosvásárhely 10 P.

II. Tagsági díjba: Bálint Albert Gyepes, 1943—44-re, Ürmössy Gábor Kolozsvár 1944-re, Nemes Dénes Kede 1944-re, Gál János Sepsiszentgyörgy 1944-re, Katona Márton Kolozsvár 1943-ra, Nagy József Kolozsvár 1943—44-re, Dénes Mózes 1944, dr. Imreh Sándor Kolozsvár 1943—44-re, dr. Poenaru Jenő Kolozsvár 1944-re, Hegyi József Marosvásárhely 1944-re, dr. Ormos Pál Hódmezővásárhely 1944-re, Miklós Lajos Kolozsvár 1944-re, Dési Ferenc Kolozsvár 1944-re, vit. Ferenczi Mártonné Marosvásárhely 1944-re.

III. Előfizetési díjba: Király F., Király A. Bethlen 1944-re, Medeséri előfizetők, András Gy., András F., Bartalis D.-né 1943—44-re, D. F. E. 1936—44-re, Kibédi M. 1944-re, Varga G. 1941—44-re, Unit. Egyházközség 1943—44-re, Buzogány J. Budapest 1944-re, D. F. E. Kede 1944-re, Jakab S. Hódmezővásárhely 1944-re, Levente-Egyesület H. Almás 1944-re, id. Bence I. Bágy 1944-re, Vincze J. Beszterce 1944-re, ifj. B. Kovács P. Kolozs 1944-re, Nagy J. Jobbágyfalva 1944-re, Nagy Gy. Nyárádszereda 1944-re, Máthé L. Ajnád 1944-re, P. Gulyás E. 1944-re, Kovács ö.-né Márkod 1944-re. Pestszentlőrinci előfizetők: Dr. Bartalis A. 1943—44-re, D. F. E. 1944-re, D. F. Ifj. Egyesület 1944-re, Fazakas L. 1944-re, Fehér B. 1944-re, Ihász J. 1944-re, László A. 1944-re, Pethő I. 1942—43-ra, Réthy I. 1944-re, Simon A. 1944-re, Székely D. 1944-re, Szöke Gy. 1944-re, Varga J. 1944-re, Gagy D. Gyalu 1944-re, özv. Pálffy L.-né Tarcsafalva 1940—44-re, Ekárt A.-né Tarcsafalva 1940—44-re, Osváth G.-né 1943—44-re, Gál J.-né 1940—44-re, Székelykeresztúr, Pál F.-né Oklánd 1944-re, id. Máthé L. Varosfalva 1943—44-re, özv. Kovács L.-né Sepsiszentgyörgy 1944-re, Peagits J.-né Baja 1945-re, Darkó G., vitéz Szepesváraljai Alfonzné, Szabó F. Miskolc 1944-re, Székelyudvarhelyi előfizetők: Simó J. 1944-re, Béla F. 1943—

44-re, id. Hadnagy S. 1944-re, Keresztély F. 1941—42-re, Gothárd J. 1943—44-re, Király Gy. Pestszentlőrinc 1944-re, Boér D. Berettyóújfalva 1944-re, Szabó J.-né S. Körszpaták 1941—42-re, Dénes D. Kányád 1944-re, Kolozsvári előfizetők: Miklós Zs.-né, Pálffy M., Borbély Gy., Fekete Gy., Ekhart F., Papszt L., dr. Bíró L., Balogh M., Egri D., özv. Alexi F.-né Bács Gizella, Marosi I., Dicsády G.-né, dr. Ürmösi K., Csiki F., Halmágyi L., Cseh B., Weber J.-né, E. Onodi Rozália, Egyed B., Csép I., Kelemen M., Bencédi Irén, Gál Gy., Kiss Ö., Ambrus G., Tóth J., dr. Gálfalvi G. Fazakas M., Szabó K., dr. Danka D., Varga E., Lőrinczi G., Csép Anna, Szakács M., Gálfalvi L., Török S., Papszt J., özv. Bain E.-né 1944-re, dr. Káhlfürst T. 1940—43-ra, Kálai K.-né 1942—44-re, Ince Gy. 1944-re. Budapesti előfizetők: dr. Szabó E., dr. Simon M. Pál, Péch A.-né, Józán Gy., dr. vitéz Zsákó Gy. 1944-re, dr. Mikó I. 1940—43-ra, Máthé K.-né 1943—44-re, Ürmösi V. 1940—43-ra, Szolga F. 1941—43-ra, dr. Nemes Nagy L. Kolozsvár 1940—44-re, Kovács J. Budapest 1944-re, Unit. Egyházközség Déványa 1944-re, dr. Virág K.-né Beszterce 1944-re, Hajós B. Bpest 1944-re, Lőrinczy Z.-né Ikland 1944-re, Patakfalvi Irma Marosvásárhely 1944-re, Pálffy F. Pecsétszeg 1944-re, Deák M. Kobátfalva 1944-re, Ráduly J.-né Kézdivásárhely 1944-re. Kolozsvári előfizetők: Pálffy K. 1941—44, Székely J. 1943—44-re, Walz L.-né 1944-re, dr. Tóth S.-né 1944-re, Nagy E. 1944-re, Almási F. 1940—41-re, Bathó D. 1944-re, Pálffy T. 1943—44-re, Hosszu L. 1944-re, Orbán A.-né 1944-re, János P. Sz. Keresztúr 1944-re, Kovács Ö.-né Márkod 1945-re, dr. Poenaru Jenő egy szorv. unit. részére, Török E.-né Nyárádgálfalva 1940—44-re, özv. Incefy S.-né Kadács 1944-re, Bodor J. Kispast 1944-re, Dobos L. Székelykál 1941—44-re, Bartha F.-né Dabjon 1944-re, Lókodi előfizetők: Unit. Egyházközség 1942—43-ra, Nagy S. 1943—44-re, Balázs M., ifj. Vass S., id. Vass S., id. Sándor F., Sata M. 1941—42-re, Sata J. 1941-re, Sándor D. 1943-ra, György J., Bence S. 1941—43-ra. Marosvásárhelyi előfizetők: Adám L.-né, Bedő Emma, Geszth Z.-né, Sebestyén K.-né 1944-re, Nagy D. Mezőbergenye 1944-re. Homoródalmási előfizetők: Szabó D. S. 1944-re, Szabó D. B., Bence L., Szász M. 1944-re, Hermann K. 1940—41-re.

Kolozsvár, 1944. április 15.

Rázmány Mór,
pénztárnok.

Dávid Ferenc Egylet örökös alapító tagsági díja: 100 P. Évi rendszeres tagsági díja: 6 P. Előfizetés az Unitárius Közlönyre évi: 4 P. Felkérjük hátrálékos tagjainkat és előfizetőinket, hogy díjainkat sürgősen rendezzék. A D. F. E. csekkszámja száma: 34-903. Minden pénz az egyleti pénztárnokhoz Kolozsvár, Kossuth Lajos-utca 9. szám alá küldendő.

Ezt a számot dr. Abrudbányai János szerkesztő állította egybe.

A kiadásért dr. Bodor András felel.

Szerkesztőbizottsági tagok: Ferencz József, Kővári Jakab, Lőrinczy Mihály, Molnár István, Ujváry László és Ürmössy Gyula.

„Unitárius Közlöny” LIV. évi. 4. szám
1944. április. Felelős szerkesztő és kiadó: Bencédi Pál
Kiadóhivatal: Unitárius Kollégium,
Kolozsvár, Kossuth Lajos-utca 9 szám
Minerva Rt. Kolozsvár. 5011. F. v.: Major József